

ŽIVOTNA SREDINA KAO SREDSTVO ZA PROMOVISANJE DEMOKRATIJE I EKONOMSKOG RAZVOJA U DRUŠTVIMA U TRANZICIJI

Izveštaj sa Regionalne
parlamentarne konferencije o životnoj
sredini jugoistočne Evrope

ŽIVOTNA SREDINA KAO SREDSTVO ZA PROMOVISANJE DEMOKRATIJE I EKONOMSKOG RAZVOJA U DRUŠTVIMA U TRANZICIJI

Izveštaj sa Regionalne
parlamentarne konferencije o životnoj
sredini jugoistočne Evrope

19 – 20. oktobar 2007,
Priština

PREDGOVOR... 5

GLAVNI ZAKLJUČCI REGIONALNE PARLAMENTARNE
KONFERENCIJE O ŽIVOTNOJ SREDINI... 6-11

DODATAK JEDAN:

UVODNI GOVORI... 12-14

IZVEŠTAJI SA SESIJA... 15-30

SPISAK UČESNIKA... 31-32

DNEVNI RED KONFERENCIJE... 33

Izveštaj pripremio:

Blerim Vela

Izvestioci:

Lejla Selimi

Petrit Hysaj

Konstantin Barwaldt

Fotografia:

Hasan Sopa

Dizajn:

Edi Agagjyshi

© Misija OEBS-a na Kosovu

Priština, 2008.

PREDGOVOR

Priština, januar 2008.

Tokom poslednjih trideset godina u Evropi raste zabrinutost zbog stanja prirodnog okruženja pa je zato sve veća odlučnost da se minimizira oštećenje životne sredine, posebno ono koje se može izbeći. Talas zabrinutosti zbog životne sredine počeo je u vreme rasta prosperiteta. Kada ekonomija počne da slabi a nezaposlenost da raste, tada se gubi i interes za ovo pitanje. To nije ništa neobično. U teškim vremenima ljudi najviše brinu za svoj posao, kuću i da li će moći da ishrane svoju porodicu. Samo kada postoji ekonomska stabilnost oni mogu da se dovoljno opuste i posvete pažnju drugim stvarima.

Misija OEBS-a na Kosovu i Skupština Kosova su od 19. do 20. oktobra 2007. organizovali Regionalnu parlamentarnu konferenciju o životnoj sredini jugoistočne Evrope „Životna sredina kao sredstvo za promovisanje demokratije i ekonomskog razvoja u društvima u tranziciji“. Konferenciji je prisustvovalo više od trideset poslanika parlamenata Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Kosova i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Cilj ove Konferencije bio je diskusija o prekograničnom razvoju politike zaštite životne sredine i ulozi parlamenata u nadgledanju uspostavljanja i sprovođenja politike zaštite životne sredine. Pokazalo se da su prethodne konferencije, kao što su dve regionalne parlamentarne konferencije o nadgledanju bezbednosti koje je OEBS organizovao u junu 2006. u Mitrovici i maju 2007. u Prištini, efikasan instrument za razvoj regionalne mreže parlamenata i saradnju u pripremi procesa evropskih integracija.

Na Konferenciji je potvrđeno da je efikasno sprovođenje politike zaštite životne sredine zajednički izazov društava u regionu. Očigledno je da sve strategije za zaštitu životne sredine pozivaju na smanjenje zagađenja, iako svako postizanje značajnog poboljšanja znači da političari i javnost moraju da rešavaju ekonomske probleme koje stvara kontrola zagađenja. U tržišnoj ekonomiji, koja je u većini slučajeva osetljiva na cenu, roba i usluge se proizvode kao odgovor na zahtev potrošača. Osim toga, debate o životnoj sredini su pokazale da je teško izmeriti tačan uticaj zagađenja jer ono može da naruši zdravlje ljudi, zbog čega će oni morati da se podvrgnu lečenju koje plaćaju ili zajednice uopšte ili sami pojedinci, zavisno od sistema zdravstvene nege, a da ne govorimo o ceni koju ljudi plaćaju u smislu patnje. To znači da se smanjenje zagađenja odvija kao niz kompromisa između potražnje javnosti za čistom životnom sredinom, stepena unapređenja koje su te industrije tehnološki sposobne da ostvare i opšteg uticaja na cene i nacionalnu ekonomiju.

Tokom ove dvodnevne Konferencije, poslanici parlamenta iz regiona diskutovali su o gore pomenutim pitanjima i najboljim praksama nacionalnog i prekograničnog upravljanja životnom sredinom. Diskusija je zakonodavcima u regionu omogućila da shvate principe, institucije i participativne mehanizme koji doprinose poštovanju zakona i standarda zaštite životne sredine. Konferencija se bavila ovim pitanjima i istakla najbolje prakse koje će, nadamo se, poslanici ubuduće koristiti na Kosovu i u regionu.

Na kraju, svrha ovog izveštaja je da posluži kao institucionalni podsetnik za novi mandat Skupštine i Vlade Kosova i da se obavesti javnost o važnosti zaštite životne sredine. Izveštaj sadrži pregled diskusija i zaključke sa Konferencije koji mogu da pomognu u daljem radu.

Marku Lamanen
zamenik šefa Misije
Misija OEBS-a na Kosovu

Glavni zaključci Regionalne parlamentarne konferencije o životnoj sredini

Zbog velikih industrijskih emitera i nekontrolisane upotrebe prirodnih i mineralnih resursa tokom poslednjih nekoliko decenija, Kosovo ima velike probleme kada je u pitanju životna sredina. Rezultat toga je degradacija životne sredine koja je u nekim slučajevima nepopravljiva, što može da ima direktan negativan uticaj na zdravlje stanovništva. Istovremeno, Kosovo je pod pritiskom da poštuje standarde životne sredine EU.

Da bi se rešili prekogranični problemi životne sredine potrebna je regionalna saradnja.¹ Za zaštitu životne sredine na Kosovu odgovorno je

RUMEN TAKOROV, STANCHO TODOROV,
PETAR BERON I LIIA HANNI

nekoliko aktera, a mnogi od njih nemaju dovoljno iskustva i znanja. Delimični uzrok tome je što je zaštita životne sredine nova oblast u kojoj su sve više aktivni i vladini i nevladini akteri. U anketi koju je 2006. sproveo Regionalni centar za životnu sredinu (REC) na Kosovu zaključeno je da su ekološke organizacije građanskog društva (OGD) još uvek nedovoljno razvijene.² Osim toga, kosovske ekološke OGD smatraju da je, zbog nedovoljnog iskustva i ograničenih mogućnosti da konkurišu za novac na regionalnom nivou, teško da se saraduje sa partnerskim organizacijama van Kosova. Ovakva situacija je razumljiva jer su ekološke OGD veoma mlade i često nemaju stalno zaposlene radnike.

Glavni akteri u oblasti zaštite životne sredine, Ministarstvo sredine i prostornog planiranja, njegove izvršne agencije i Odbor za zaštitu životne sredine Skupštine Kosova, osnovani su u martu 2002. Ministarstvo je naporno radilo na popunjavanju zakonodavne praznine, izrađujući nacрте primarnog zakonodavstva (tj. Zakon o zaštiti životne sredine) i sekundarnog zakonodavstva (tj. Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu) zajedno sa velikim brojem podzakonskih akata koje je potpisao ministar.

Iako su zakoni o životnoj sredini usvojeni i stupili na snagu, njihovo sprovođenje nije na zadovoljavajućem nivou. Zbog slabog sprovođenja, zakoni o životnoj sredini i politika zaštite životne sredine ne daju očekivane rezultate. Skupština Kosova, a posebno skupštinski Odbor za zaštitu životne sredine, do sada nije dovoljno nadgledala i pratila sprovođenje ovih zakona.

Misija OEBS-a na Kosovu je pomogla da se poveća sposobnost skupštinskog Odbora za zaštitu životne sredine da nadgleda rad Ministarstva i sprovođenje zakona. Podrška OEBS-a bila je usmerena na povećanje sposobnosti članova Odbora i osoblja da preispituju predložene zakone i propise, nadgledaju sprovođenje usvojenih zakona i propisa, sprovode istražna saslušanja i imaju aktivnu ulogu u regionalnim mrežama. Ova podrška je pružila priliku Odboru da razmotri najbolje prakse upravljanja životnom sredinom u zemljama u tranziciji sa sličnim ekonomskim i političkim nasleđem i praksom i da razvije mreže sa skupštinskim odborima za zaštitu životne sredine iz zemalja u regionu radi rešavanja prekograničnog zagađenja i razvoja novih inicijativa u vezi sa životnom sredinom.

Misija OEBS-a na Kosovu je organizovala Regionalnu parlamentarnu konferenciju kako bi se prevazišli određeni izazovi u vezi sa lokalnim i prekograničnim upravljanjem životnom sredinom, te da bi se naglasila uloga parlamenata u rešavanju tog pitanja.³ Cilj ove Konferencije bio je diskusija o razvoju politike prekogranične zaštite životne sredine i uloga parlamenata u praćenju

¹ Na primer, kosovske elektrane na uglj koji zagađuju reku Ibar pa prema tome i Dunav, i fabrika cementa u Đeneral Jankoviću koja zagađuje vazduh na graničnom području sa BJR Makedonijom.

² REC (2006), „Imenik NVO u jugoistočnoj Evropi - Imenik i pregled zaključaka ekoloških organizacija građanskog društva na zapadnom Balkanu“, peto izdanje, Szentendre, str. 207-215.

³ Regionalna parlamentarna konferencija o životnoj sredini jugoistočne Evrope „Životna sredina kao sredstvo za promovisanje demokratije i ekonomskog razvoja u društvima u tranziciji“ održana je 19-20. oktobra 2007. u Prištini.

te politike i njenom sprovođenju. Konferenciji je prisustvovalo preko trideset poslanika parlamenta i skupština Albanije, Bugarske, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Tokom Konferencije, poslanici i domaći i međunarodni stručnjaci su se složili da je važno znati kakva su iskustva drugih zemalja i da je važno učiti iz njihovih uspeha i grešaka.⁴ Ovo je posebno važno u oblasti zaštite životne sredine, gde se stalno usavršava poznavanje životne sredine, pretnji i metoda da se ona zaštiti.

Na osnovu prethodnih konsultacija i istraživanja, Misija OEBS-a i Skupština Kosova su pripremile dnevni red Konferencije koji se sastojao od četiri sesije: upravljanje životnom sredinom, Konvencija iz Arhusa, prekogranična saradnja po pitanjima životne sredine i okvir EU za životnu sredinu. Tokom konferencije utvrđeno je nekoliko zajedničkih tendencija za region u celini:

- Upravljanje životnom sredinom, što je uvek slučaj sa ekonomijama u tranziciji, je relativno slabo u ovom regionu. Zaštita životne sredine uglavnom nije politički prioritet i povremeno čak predstavlja prepreku nekim državama na njihovom putu ka ostvarivanju zacrtanih ambicioznih ciljeva. Uspostavljanje ministarskog upravljanja životnom sredinom, regionalnih ili lokalnih organa vlasti i drugih sličnih tela zahteva dosta vremena, truda i finansijskih sredstava.

- Pravni okvir za ovlašćenja i odgovornosti centralnih i lokalnih vlada je još jedan izazov za region kada je u pitanju institucionalni razvoj.

- U celom regionu su pravne nadležnosti u oblasti zaštite/upravljanja vodama podeljene na nekoliko ministarstava (npr. pet ministarstava u slučaju Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije), što dovodi do preklapanja nadležnosti ili do toga da te nadležnosti nisu jasne. U nekim zemljama/entitetima jugoistočne Evrope ulažu se veliki naponi da se odgovornosti za zaštitu voda stave u nadležnost ministarstva za zaštitu životne sredine. Opštine i javna preduzeća takođe imaju važnu ulogu u većini pitanja koja se odnose na lokalno upravljanje vodama, snabdevanje vodom i tretiranje otpadnih voda.

- U oblasti upravljanja otpadom, u skoro celoj jugoistočnoj Evropi, za sprovođenje aktivnosti u vezi sa otpadom domaćinstava i opštine odgovorne su opštine. One su zadužene i za sprovođenje lokalnih uredbi. U ovom slučaju je važno da se nacrti izrađuju na lokalnom nivou, na isti način i u saglasnosti sa zakonima i propisima na nacionalnom nivou ili na novou entiteta.

- Osim toga, u većini zemalja i entiteta u toku je proces izgradnje institucija, jer se ministarstva spajaju ili se formiraju nova tela ili institucije, što dovodi do prenosa i promene nadležnosti.

⁴ Za više informacija o prekograničnoj saradnji u oblasti upravljanja životnom sredinom videti izveštaj sa sesije Upravljanje životnom sredinom u aneksu 1.

Teme

Institucionalni okvir

Iako su sve zemlje i regioni, osim Albanije i Bugarske, koji su prisustvovali Konferenciji zemlje nasljednice bivše Jugoslavije, njihove institucionalne strukture su, zbog političkih dešavanja u prošloj deceniji, dosta različite. Poslanici su obično navodili da država ima ključne nadležnosti za pitanja životne sredine, ali je i bilo nekoliko izuzetaka.⁵ Na primer, u Bosni i Hercegovini je na državnom nivou zadržano samo nekoliko nadležnosti, a za razvoj, sprovođenje i primenu većine zakona koji se odnose na životnu sredinu odgovorna su dva entiteta. Dok Republika Srpska (RS) primenjuje centralizovani pristup, Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH) veće odgovornosti dodeljuje kantonima i opštinama.⁶

SLAVICA JOSIPOVIĆ

Upravljanje životnom sredinom, što je uvek slučaj sa ekonomijama u tranziciji, je relativno slabo u jugoistočnoj Evropi (JE). Zaštita životne sredine uglavnom nije politički prioritet, a povremeno čak predstavlja prepreku nekim državama na njihovom putu ka ostvarivanju zacrtanih ambicioznih ciljeva. Uspostavljanje ministarskog upravljanja životnom sredinom, regionalnih i lokalnih organa vlasti i drugih sličnih tela zahteva puno vremena, truda i finansijskih sredstava.

Zakonodavstvo u oblasti životne sredine

Sve države i regioni JE su 2003. godine usvojili veliki broj novih zakona iz oblasti životne sredine, izvršili reorganizaciju institucija nadležnih za zaštitu

životne sredine i pripremili nacrt novih planova i programa politike. Skoro sve zemlje i regioni JE imaju nove okvirne zakone u oblasti životne sredine, koji služe kao pravna osnova za kasnije zakone i propise. Da bi bilo održivo, novo zakonodavstvo treba da odražava domaće pravo a da pri tome poštuje proces usklađivanja sa Evropskom unijom. Zbog toga su sve zemlje i entiteti JE pripremili nacрте strategija i planova životne sredine i definisali nove prioritete za zaštitu i očuvanje životne sredine.

Poslanici parlamenata iz regiona i Regionalni centar za životnu sredinu su naglasili važnost ispunjavanja praznina u zakonodavstvu koje se odnosi na životnu sredinu potpunim razvojem horizontalnog zakonodavstva u oblasti životne sredine.⁷ Preciznije, ovo se može postići spajanjem zakona iz oblasti životne sredine umesto uredbama koje se primenjuju u određenim oblastima, kao što su voda ili vazduh. Umesto da uređuje određenu oblast, ovi zakoni bi bili više proceduralnog tipa – osigurali bi postojanje metoda i mehanizama koji za cilj imaju unapređenje procesa odlučivanja, razvoja i sprovođenja zakona.

Horizontalnim se smatraju sledeće oblasti: procena uticaja na životnu sredinu (EIA); strateška procena uticaja na životnu sredinu (SEA); pristup informacijama o životnoj sredini; učešće javnosti (u procesima odlučivanja i planovima i programima) i odgovornost u oblasti životne sredine.

Usklađivanje sa EU

Evropska Unija pridaje veliki značaj zaštiti životne sredine. Usvajanje zakona koji se odnose na životnu sredinu, a koji su usklađeni sa evropskim pravnim normama i standardima, smatra se odskočnom daskom na putu ka EU. Pitanja životne sredine se smatraju motivirajućim faktorom i komponentom koja doprinosi razvoju prekogranične saradnje i smanjenju mogućnosti nastajanja konflikta.

U poslednjih nekoliko godina, zemlje i entiteti JE su ostvarili značajan napredak u pogledu ispunjavanja obaveza u okviru Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP). Međutim, u jugoistočnoj Ev-

⁵ Za više informacija o institucionalnom okviru za oblast životne sredine videti izveštaj sa sesije Upravljanje životnom sredinom u aneksu 1.

⁶ Videti izlaganje drugog izlagača na sesiji Upravljanje životnom sredinom u aneksu 1.

⁷ Videti izlaganje gospodina Zečira Veslija (REC) o Upravljanju životnom sredinom, aneks 1.

HAZBIJE IBISHI I QIBRIJE HOXHA

ropi još uvek se dostignuća u procesu usklađivanja razlikuju od mesta do mesta. Dok su Hrvatska i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija (obe kandidati za pristupanje EU) u određenoj prednosti kada je u pitanju priprema zakona o životnoj sredini, Albanija, Bosna i Hercegovina i Kosovo su tek započeli proces usklađivanja. Na Kosovu, Agencija za evropske integracije nadgleda usklađenost nacrt zakona sa zahtevima EU. Štaviše, kroz svoj akcioni plan, koji predstavlja dva puta godišnje, Agencija definiše prioritete za Vladu Kosova po pitanju pripreme nacrt novih zakona, kao što je to bio slučaj sa nacrtom Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu.

Pristup informacijama i učešće javnosti

U zakonodavstvu zemalja i entiteta JE, pristup informacijama i učešće javnosti se uglavnom pominju kao principi u okvirnim zakonima.⁸ Ponekad su pravila o pristupu informacijama detaljno opisana, ali bez neophodnih zakonskih garancija. Poslanici su ukazali da su primena i

sprovođenje još manje delotvorni kada se radi o pravima na učešće javnosti.

Predstavnik kancelarije REC-a na Kosovu je predstavio pregled poštovanja Konvencije iz Arhusa u sadašnjem kosovskom zakonodavstvu, navodeći brojne propuste i nedostatke. Na primer, princip učešća javnosti u Zakonu o zaštiti životne sredine treba jasno da definiše pravo javnosti da bude informisana o procesima odlučivanja u oblasti životne sredine na adekvatan, pravovremen i delotvoran način. Sličan primer je i Zakon o zaštiti vazduha, koji ne sadrži dovoljno pravnih instrumenata za omogućavanje pristupa podacima o zagađenosti. Pored toga, Zakon ne stavlja princip učešća javnosti na važno mesto u celokupnoj strukturi.⁹

Upravljanje vodama

Nekoliko poslanika parlamenata iz regiona je napomenulo da je u JE pravna jurisdikcija za upravljanje vodama i za njihovu zaštitu često podeljena na više ministarstava. U većem delu JE, ministarst-

⁸ Za više informacija o diskusiji na temu Konvencije iz Arhusa videti izveštaj sa sesije u aneksu 1.

⁹ Morina V. (2006), „Uvođenje Konvencije o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u vezi sa pitanjima koja se tiču životne sredine (Konvencija iz Arhusa) u kosovsko zakonodavstvo“, Izveštaj o proceni, REC, Priština, str. 7.

va za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu nisu nadležna samo za snabdevanje vodom, već i za pitanja zaštite voda. Međutim, često su i druga ministarstva nadležna za ovu oblast, što ponekada dovodi do preklapanja nadležnosti. U svakoj zemlji ili entitetu, opštine su imale određene nadležnosti za lokalno upravljanje vodama; zadaci su se uglavnom delili sa javnim preduzećima osnovanim u ovu svrhu.

Iako je, u poslednjih nekoliko godina, većina zemalja i entiteta pripremila nove okvirne zakone o vodama, neke važne oblasti – uključujući pitanje definisanja korišćenja vode i uspostavljanja funkcionalnog sistema dozvola i kontrole – ostaju neuređene. Poslanici parlamenata iz regiona su na mnogo načina okarakterisali institucionalni i regulatorni pristup Kosova kao pristup koji je usklađen sa zahtevima EU. Većina nadležnosti pripada jednom ministarstvu (Ministarstvo sredine i prostornog planiranja). Ostali važni akteri u ovom sektoru su vodoprivredna preduzeća i opštinski organi vlasti. Kosovo je, međutim, jedini entitet u regionu koji još uvek nema plan za tretman voda.

Kako je nedostatak i zavisnost od vodnih resursa pitanje od međunarodnog značaja, predstavnici Albanije su na Konferenciji predložili da se održi još jedna regionalna konferencija koja bi se usredsredila na zaštitu prekograničnih rečnih voda.

AJSHE SELMANI, SADUDIN BERISHA I SABRI HAMITI

Upravljanje kvalitetom vazduha

Poslanici parlamenata u regionu su potvrdili da je zaštita vazduha na nivou EU uređena merenjem kvaliteta vazduha, standardima emisije i neposrednim definisanjem neophodne tehnologije u okviru režima integrisanog sprečavanja i kontrole zagađenja (IPPC). U JE, zakonodavstvo iz oblasti kvaliteta vazduha delimično ispunjava ove zahteve. Zaštita vazduha je uglavnom u nadležnosti ministarstava životne sredine, mada su ponekad zdravstveni aspekti kvaliteta vazduha dodeljeni ministarstvima zdravlja. Iako su sve zemlje i entiteti zastupljeni na konferenciji doneli nove zakone o zaštiti vazduha, to su okvirni zakoni koji još uvek zahtevaju sekundarno zakonodavstvo, naročito u pogledu graničnih vrednosti emisija, kvaliteta vazduha i detalja koji se tiču postupaka izdavanja dozvola i nadgledanja. Postojeće granične vrednosti emisija i standardi kvaliteta vazduha su predviđeni na uopšten način ili su zasnovani na vrednostima koje su utvrđene devedesetih ili čak osamdesetih godina i zbog toga su neusaglašene sa standardima EU.

Kosovsko Ministarstvo sredine je izvestilo da su najveći zagađivači vazduha na Kosovu urbani centri, veliki emiteri kao što su postrojenja za proizvodnju električne energije, transportni sektor, industrijska postrojenja (metalurške fabrike, kamenolomi i fabrike cementa), poljoprivredne aktivnosti i divlje

deponije za odlaganje otpada. Ambijentalni kvalitet vazduha je na posebno niskom nivou u urbanim oblastima na Kosovu, posebno u Prištini. Termoelektrane su osnovni izvor stalnog zagađenja vazduha.

Još jedan zagađivač je Fabrika cementa Šarcem, u Đeneral Jankoviću (koja se nalazi u blizini granice sa BJR Makedonijom). Ipak, prema Kosovskom akcionom planu za zaštitu životne sredine, nakon studije o Proceni uticaja fabrike na životnu sredinu (EIA), rukovodstvo je preduzelo određene mere kako bi smanjilo nivo zagađenosti vazduha.¹⁰ Trenutnu situaciju međutim pospešuje nizak nivo svesti u vezi sa kvalitetom vazduha kod preduzetnika, potrošača i javnosti uopšte.

Upravljanje otpadom

Tretman otpada ostaje jedan od najvećih problema u regionu JE. Odnosno zakonodavstvo je podeljeno i ne sadrži dovoljno pravila. Da bi rešili ove probleme, neke zemlje i entiteti su u nekoliko poslednjih godina usvojili okvirne zakone o upravljanju otpadom (npr. Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija). Čak i u zemljama koje su najviše napredovale (Bugarska), još uvek su potrebna dodatna pravna akta kako bi sistem upravljanja otpadom funkcionisao i bio u saglasnosti sa zahtevima EU.

Sadašnji sistem upravljanja otpadom na Kosovu ne beleži podatke o stvaranju, skupljanju, tretmanu, ponovnoj upotrebi i odlaganju otpada na sveobuhvatan i strukturisan način. Na Kosovu nema odgovarajuće klasifikacije, recikliranja ili tretmana otpada. Kosovsko Ministarstvo sredine je nedavno započelo sa programom koji za cilj ima uspostavljanje sistema klasifikacije plastičnog otpada i ambalaže za potrebe reciklaže. Međutim, najveći problemi se ne odnose samo na otpad iz domaćinstava. Kosovski akcioni plan za zaštitu životne sredine navodi da ne postoji sistem skupljanja i odlaganja iskorišćenih ulja, baterija, akumulatora, guma, električne opreme, automobila, poljoprivrednog otpada (životinjskog i biljnog),

medicinskog otpada, lekova kojima je prošao rok trajanja, pesticida i sličnih proizvoda.¹¹

Industrijsko zagađenje

Dok se o pitanjima dozvole industrijskih aktivnosti naširoko razgovara u JE, industrijskim rizicima se pridaje manja pažnja. Većina država i entiteta ima jako malo ili nimalo zakona i propisa o upravljanju i sprečavanju industrijskih rizika. U većem delu regiona, još uvek je pod znakom pitanja nivo do kojeg su sistemi dozvola usaglašeni sa Direktivom IPPC o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja. Samo je Vlada Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije primenila integrisani pristup za dozvole za industrijske operatere i unela koncept IPPC u svoje zakonodavstvo.¹²

Prema svom Akcionom planu za zaštitu životne sredine, Kosovo spada u grupu najzagađenijih teritorija u Evropi.¹³ Industrijski razvoj na Kosovu karakteriše velika eksploatacija prirodnih resursa čime se nanosi ogromna šteta životnoj sredini. Pored toga, sa početkom proizvodnih aktivnosti u privatnom sektoru, koje su usledile nakon privatizacije preduzeća, izvršen je dodatni pritisak na životnu sredinu. Ovaj pritisak se može ublažiti usvajanjem i primenom Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu i Zakonom o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.

Zaključci i preporuke

Regionalna parlamentarna konferencija o životnoj sredini ponudila je mogućnost donosiocima odluke u regionu, naročito predstavnicima parlamenta, da uspostave opštu osnovu za saradnju u budućnosti. Kako bi se iznelo pitanje o zaštiti životne sredine, potrebna je stabilna kontrola životne sredine. Sve zemlje i entiteti u JIE su u prethodnih nekoliko godina usvojili nekoliko primarnih zakona o životnoj sredini. Pored toga, u nekim mestima usvojeni su određeni zakoni koji se odnose na pitanja kao što su procena uticaja na životnu sredinu, strateška procena uticaja na životnu sredinu i dozvole za integrisano

¹⁰ MSPP (2006), „Kosovski akcioni plan za zaštitu životne sredine 2006-2010“, Ministarstvo sredine i prostornog planiranja, Priština, str. 28.

¹¹ MSPP (2006), *ibid* str. 49

¹² Za više informacija videti izlaganje drugog izlagača na sesiji o usklađivanju zakonodavstva iz oblasti životne sredine sa EU, aneks 1.

¹³ MSPP (2006), „Kosovski akcioni plan za životnu sredinu 2006-2010“, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Priština, str. 71.

sprečavanje i kontrolu zagađivanja. Pošto su ove uredbe sama srž zakonodavstva o životnoj sredini, učesnici na konferenciji su se složili da je ovo veoma važan korak.

Primena Konvencije iz Arhusa treba da se sprovede tako što će se osigurati usaglašenost sa primarnim i sekundarnim zakonodavstvom u oblasti životne sredine. Ovo će za rezultat imati podsticanje učešća građanskih organizacija i javnosti u procesima donošenja odluka o životnoj sredini. Uopšteno govoreći, Kosovo ne bi trebalo da bude izuzetak od ove prakse uprkos tome što nije potpisnik Konvencije.

Konferencija je poslužila kao platforma za debate i iznošenje ideja. Takođe je ponudila nekoliko zaključaka:

- 1) Veći naglasak treba biti stavljen na sprovođenje zakona i politiku koja će se odnositi na životnu sredinu.
- 2) Nekoliko međunarodnih stručnjaka i predstavnika parlamenata iz regiona je uočilo da društva u regionu treba da povećaju saradnju i poboljšaju razmenu informacija kako bi se izbegle greške drugih zemalja u tranziciji.
- 3) Kako bi imali dobro upravljanje, važno je osigurati da su uspostavljeni značajni demokratski procesi kojima bi se osiguralo pravo građana da imaju pristup informacijama, donošenju odluka i pravosuđu – svemu onome što je predviđeno Konvencijom iz Arhusa.
- 4) Učesnici Konferencije su se složili da se mora pronaći ravnoteža između ekonomskog razvoja, dobrobiti građana i čiste životne sredine.
- 5) Jedno od mogućih radnih rešenja gore navedene dileme su propisi i direktive Evropske unije o životnoj sredini. Ipak, društvima koja teže EU biće ostavljeno da sami izaberu sopstveni put i mehanizme za ostvarivanje gore navedenih ciljeva.

Preporuke

Za Skupštinu Kosova:

- Da osigura učešće različitih aktera i opšte javnosti u razmatranju zakonodavstva o životnoj sredini;
- Da redovno nadgleda rad izvršnih službi odgovornih za zaštitu životne sredine;
- Da izveštava o sprovođenju već usvojenog zakonodavstva o životnoj sredini;

- Da poveća saradnju između skupštinskog Odbora za zaštitu životne sredine i skupštinskog Odbora za budžet i finansije kako bi zakoni o životnoj sredini koje usvoji Skupština Kosova bili primenljivi;
- Da podstakne Vladu da joj zaštita životne sredine bude prioritarna oblast; i
- Da podstakne saradnju sa parlamentima susjednih zemalja u oblasti zaštite životne sredine.

Za Vladu Kosova:

- Da pripremi svo primarno i sekundarno zakonodavstvo koje će izneti probleme životne sredine;
- Da završi uspostavljanje svih izvršnih službi kao što to predviđa zakonodavstvo o životnoj sredini;
- Da postavi zaštitu životne sredine kao prioritarnu oblast;
- Da poveća budžet za projekte koji se odnose na životnu sredinu;
- Da da prioritet usklađivanju zakona o životnoj sredini sa zahtevima EU; i
- Da uspostavi mehanizme za učešće različitih aktera i opšte javnosti u razmatranju zakonodavstva o životnoj sredini.

Za građanske organizacije Kosova:

- Da preduzmu proaktivni pristup tokom razmatranja zakonodavstva o životnoj sredini;
- Da građanima koji su zabrinuti za stanje životne sredine služi kao most za komunikaciju sa Vladom i Skupštinom; i
- Da podstakne podršku javnosti iz pogođenih zajednica za prekogranične inicijative o životnoj sredini (npr. Balkanski park mira, zaštita reke Drina i Nacionalnog parka Šara).

Za OEBS:

- Da nastavi da pruža podršku skupštinskom Odboru za zaštitu životne sredine u povećanju njegovih kapaciteta za nadgledanje rada izvršnih službi u oblasti vezanoj za životnu sredinu i da nadgleda sprovođenje zakona o životnoj sredini;
- Da podstakne među-sektorski pristup između ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih oblasti i oblasti o životnoj sredini;
- Da podstakne parlamentarnu razmenu na polju životne sredine; i
- Da obezbedi stručnu pomoć za pitanja životne sredine od strane svojih stručnjaka za životnu sredinu koji rade pri Misiji OEBS-a u Jugoistočnoj Evropi i Kancelarije koordinatora OEBS-a za ekonomske aktivnosti i aktivnosti u oblasti životne sredine.

DODATAK JEDAN – zapisnik sa Konferencije

Uvodni govor zamenika šefa Misije na Kosovu g. Marku Lamanena na Regionalnoj parlamentarnoj konferenciji

MARRKU LAAMANEN

19. oktobar 2007.

Kosovo se suočava sa velikim brojem problema u oblasti zaštite životne sredine. Ovo je uglavnom posledica: nekontrolisane upotrebe prirodnih i mineralnih resursa u poslednjih nekoliko decenija; industrijska proizvodnja nije uzela u obzir minimalne standarde zaštite životne sredine; nedostatak odgovarajućih sistema za upravljanje otpadom koji se odnose na sisteme za prikupljanje i odlaganje svih vrsta otpada širom Kosova; nepostojanja sistema za nadgledanje u oblasti zaštite životne sredine; i nizak stepen svesti o potrebi za budućim očuvanjem životne sredine.

Ovo je dovelo do značajnog zagađenja voda, zemljišta i zagađenja vazduha, prouzrokujući ozbiljne posredne i neposredne negativne uticaje na ekosistem i javno zdravlje. Evropska unija insistira na primeni standarda Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine u celom regionu Jugoistočne Evrope. Ovo treba da se pozdravi, ali se može ostvariti samo putem regionalne saradnje, rešavanjem zajedničkih problema i prekograničnih pitanja u oblasti životne sredine. Na primer: elektrane na uglj na Kosovu zagađuju vodu reke Ibar i na taj način i reke Moravu i Dunav koje se slivaju u Crno more; ili fabrika za proizvodnju cementa u Đeneral Janković koja

zagađuje vazduh sve do Skoplja.

“Ko je dozvolio da se ovo dogodi? Ko je odgovoran za takav nered? Kako možemo rešiti ove probleme?” Ovo su uobičajena pitanja koja ljudi sami sebi postavljaju kada se dogode lokalne katastrofe u životnoj sredini ili kada se pitanje pogoršavanja stanja globalne životne sredine nađe u vestima. Za većinu ljudi nije očigledno ko je „odgovoran“ za životnu sredinu i kako bi integrirana politika u oblasti životne sredine trebalo da bude kreirana, a posle toga i sprovedena.

Od Samita o Zemlji koji je održan u Rijuu de Žaneiru 1992. koncepti održivog razvoja – razvoj koji osigurava da resursi i životna sredina koja se koristi danas neće biti ograničena za korišćenje budućim generacijama – i iz toga razloga održivosti u mnogostrukim odnosima između ljudi i životne sredine su postali sastavna pravila ponašanja u politikama i vladama.

Međutim, ostvarivanje čiste i održive životne sredine predstavlja ogroman izazov, usled ekonomskog razvoja, porasta broja stanovništva i tendencije iseljenja iz ruralnih u gradske centre. Prekomerno korišćenje resursa koji se nalaze u životnoj sredini je jedno od problematičnijih pitanja kada se pokušava postignuti veći nivo održivosti, jer je pravi izazov usaglasiti se dalje oko ravnoteže između ekoloških, ekonomskih i socijalnih prioriteta. Dugo se smatralo da su vlade isključivo odgovorne za javnu dobrobit i životnu sredinu.

Danas je tradicionalna hijerarhijska vladina koordinacija zamenjena mrežnim koordinacionim mehanizmima i pristupom koji je usmeren na tržište, uključujući različite društvene nivoe. Nejasne funkcionalne, strukturalne i teritorijalne granice se smatraju glavnim razlogom za prelaz sa hijerarhijskog upravljanja vlada na uređivanje putem vladinih dogovora koji u isto vreme uključuju privatne i javne aktere.

Upravljanje se odnosi na odluke i način na koji ih mi donosimo. Radi se o razvoju odgovarajuće politike i efikasnoj primeni, vršenju vlasti; o tome da se bude „odgovoran.“ Odnosi se na one koji odlučuju na svim nivoima – vladinim rukovodionicima i ministrima, preduzetnicima, imovinskim vlasnicima, poljoprivrednicima, nevladinim organizacijama i potrošačima. Ukratko, govori o tome ko je odgovoran, kako oni primenjuju svoja ovlašćenja i na koji način su oni odgovorni.

Preduslov svakog efikasnog upravljanja životnom

sredinom je snažna kontrola ili nadgledanje izvršnih politika kako bi se imalo efikasno demokratsko upravljanje. Ovo prati odgovorne izabrane predstavnike na svim nivoima, a na centralnom nivou efikasne odbore, kao što je Odbor za zaštitu životne sredine koji je u mogućnosti da podrži održivi razvoj životne sredine i politiku u toj oblasti, da razmotri predložene zakonske propise i uredbe, da nadgleda efikasnost primene usvojenih zakonskih propisa, da sprovede istražna saslušanja i da igra veoma važnu ulogu u regionalnim mrežama.

Unutar OEBS-a postoji shvatanje da je investirano

je u održivi razvoj životne sredine ključ stvaranja lokalne i regionalne bezbednosti i održivosti. To je takođe podcenjeno pitanje ljudskih prava, jer zagađenje i neodrživo iskorišćavanje dragocenih resursa utiče pre svega na ugrožene članove društva, kao što su manjine, deca i stariji ljudi. Misija OEBS-a na Kosovu želi da putem ove Konferencije pokaže kako dalji napredak u oblasti javnog učešća, odgovornosti, parlamentarnog nadgledanja, vladavine prava, isporuke usluga u javnom sektoru i decentralizacije može uticati na šire ciljeve u pogledu dobrog upravljanja i upravljanja životnom sredinom.

Uvodni govor bivšeg člana Predsedništva Skupštine Kosova (mandat u Skupštini Kosova 2004-2007)

Sabrija Hamitija na Regionalnoj konferenciji o životnoj sredini

19. oktobar 2007.

Zadovoljstvo mi je i čast što mogu da vam poželim toplu dobrodošlicu na Kosovo. Drago mi je što je Skupština Kosova u saradnji sa OEBS-om organizovala ovu Regionalnu parlamentarnu konferenciju. Skupština Kosova kao najviše predstavničko telo se razvija u demokratsku skupštinu sa svojim procedurama i funkcijama; kroz izradu zakona i nadgledanje njihove primene.

Skupština Kosova i društvo u celini se sada nalaze pred dva veoma važna izazova: nacionalne i lokalne izbore i određivanje političkog statusa Kosova u skladu sa voljom naroda. Demokratsko i nezavisno Kosovo je veoma važno pitanje koje se sada nalazi pred narodom Kosova, a koje će služiti kao faktor stabilnosti u regionu i šire.

Kosovski Albanci i ostali građani su Evropljani u geografskom, istorijskom i kulturnom smislu, ali bi takođe hteli da putem evropskih integracija i standarda i politički postanu Evropljani. Ova Konferencija, osim što je od važnosti za elaboraciju pitanja vezanih za životnu sredinu takođe ima važnost i za pitanja saradnje između parlamenata u regionu.

Skupština Kosova je jednoglasnim konsenzusom oko pitanja u oblasti životne sredine usvojila nekoliko zakona o životnoj sredini, uzimajući u obzir domaće okolnosti i evropske standarde. Postavlja se pitanje kako sprovesti zakone u zemlji koja je uništena i upropašćena ratom.

Pitanja životne sredine su od velike važnosti i imaju svoje konkretne i univerzalne dimenzije i

SABRI HAMITI

zato smatramo da će izložena opažanja, mišljenja i iskustva tokom ova dva radna dana biti veoma korisna.

Zemljište, voda i vazduh su isto kao i sloboda za sve i njihovom zaštitom mi štitimo okruženje ljudskog društva. Ova pitanja se ne odnose samo na predstavnike, nego takođe i na društvo u celini.

Dozvolite mi još jednom da vam u ime Skupštine Kosova poželim ugodan boravak na Kosovu. Želim vam uspeha na ovoj konferenciji; zamolio bih vas da sada nastavite dalje sa izlaganjem vaših ideja i iskustava.

Izveštaji sa sesija

Odricanje od odgovornosti

Sva mišljenja i drugi stavovi koje su ovde izneseni predstavljaju mišljenja govornika i ne moraju da predstavljaju stavove njihovih organizacija ili Misije OEBS- na Kosovu.

SESIJA I:

“Upravljanje životnom sredinom”

Moderator: Ljulzim Zenelji, Skupština Kosova

Glavni govornik: Endrju Farmer, Institut za evropsku politiku zaštite životne sredine

Glavni govornik: Merdžan Avdulji, zamenik ministra za sredinu i prostorno planiranje

Glavni govornik: Ludevik Vanust, Misija OEBS-a na Kosovu

Glavni govornik: Šaban Haljimi, Skupština Kosova

Regionalni učesnik: Sanda Redžić, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine

Prvi glavni govornik -

Endrju Farmer

Prvi glavni govornik je naglasio da je efikasno upravljanje životnom sredinom neophodno kako bi se postigli kako nacionalni tako i međunarodni ciljevi u oblasti zaštite životne sredine, ali da takođe ima uticaj i na društveno politički razvoj. Životna sredina, pošto ima neposredan uticaj na pojedince, predstavlja idealan forum putem kojeg može da se podstakne učešće javnosti i glavnih interesnih strana u političkom procesu. Takođe pruža mogućnost zvanične saradnje sa međunarodnim i regionalnim partnerima oko prekograničnih pitanja, kao što je recimo pitanje upravljanja vodama.

Dve veoma prioritetne stvari koje je identifikovao glavni govornik uključuju vezu između životne sredine i javnog zdravlja (npr. odlaganje toksičnih supstanci) i potrebe da se osigura da su uredbe realne i ostvarljive u praksi, u okviru određenih vremenskih rokova.

Neke preporuke koje je dao govornik uključivale su potrebu za efikasnim analizama, uključivanje interesnih strana i saradnja između vladinih zvaničnika i parlamentaraca. Mnogi zakoni Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine naglašavaju uključivanje interesnih strana, (npr. planiranje upravljanje rečnim slivovima), a relevantni učesnici mogu da pruže vredan doprinos u kreiranju zakona. Parlamenti igraju veoma važnu ulogu u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, sve dok se od parlamentaraca ne traži da prosto stave pečat i usvoje uslove i zahteve Evropske unije. Mnoge obaveze Evropske unije traže uzimanje u obzir lokalnih uslova i pravnog konteksta (uključujući već postojeće zakone) koji pružaju mogućnost da se uključe parlamenti.

Drugi glavni govornik -

Merdžan Avdulji

Drugi glavni govornik je naglasio važnost stvaranja potrebnog pravnog i političkog okvira za efikasno upravljanje životnom sredinom. Svi zakoni na Kosovu koji se odnose na zaštitu životne sredine i upravljanje otpa-

dom i vodom, uključujući i podzakonske akte, u skladu su sa evropskim direktivama.

Ministar za sredinu i prostorno planiranje je uradio nacrt tri veoma važna dokumenta u oblasti planiranja procedura. „Strategija za održivost i razvoj životne sredine 2005-2015”, „Kosovski akcioni plan za zaštitu životne sredine 2006-2010” i „Prostorni plan za Kosovo 2005-2015”. Govornik je dodao da su pitanja u oblasti životne sredine univerzalna pitanja i kao takva mogu da pomognu u stvaranju dobrih odnosa između društava. Saradnja u oblasti životne sredine je takođe veoma važan način sprečavanja sukoba.

Govornik je nastavio spominjanjem programa inicijative u oblasti životne sredine i bezbednosti –ENV-SEC program koji podržavaju UNEP, UNDP, NATO, OEBS, u pogledu regionalne saradnje te upravljanja pograničnim zonama kao i ostalim aspektima u oblasti životne sredine.

ANDREW FARMER

ANDREW FARMER, DAVID SWALLEY I MARIANNA BOLSHAKOVA

Treći glavni govornik - Ludevik Vanust

Interesovanje i zabrinutost za pitanja životne sredine su se javili krajem sedamdesetih godina prošlog veka kada su zagađenje voda i smog postali stvar političke debate. Ekonomski oporavak posle drugog svetskog rata i ekonomski razvoj šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog veka doneli su neverovatan nivo blagostanja ili koristi. Ali u isto vreme sve više i više roditelja je postalo zabrinuto zbog porasta broja dece sa dijabetisom, alergijama i leukemijom i povećanim brojem respiratornih bolesti uopšte.

Govornik je naglasio da je mišljenje javnosti nateralo političke lidere u Evropi da započnu sa formulisanjem politike zaštite životne sredine. Stalni kontra-argument je bio da će naša ekonomija trpeti posledice striktnih restrikcija u oblasti životne sredine. Parlamenti su održali seminare, pozvali eksperte, posetili različite lokacije i doveli u pitanje rad vlade. U stvari, prema rečima govornika, parlamentarne institucije, a ne vlada, su bile te koje su slušale mišljenje javnosti i preduzele inicijative da se poboljša situacija.

Govornik je naveo da Belgija danas ima zakone, uredbe i ograničenja u industriji. Svaki put protivnici

bi povikali: „Ovo će uništiti našu ekonomiju, naši konkurenti u ostalim zemljama će preuzeti ekonomiju, izgubićemo radna mesta”, i svaki put parlament je išao napred, ponekad polako, ali svejedno napred, i svaki put protivnici nisu bili u pravu i različiti scenariji propasti se nikada nisu obistinili.

Glavni govornik je završio zaključkom da će, iako postoji mišljenje da Kosovo nema jaku ekonomiju i da nema dovoljno fondova koji mogu da se potroše na zaštitu životne sredine, Evropska unija pružiti pomoć Kosovu u ostvarivanju ovog cilja. Međutim, takva inicijativa mora da dođe direktno od predstavnika Kosova.

Prvi izlagač - Šaban Haljimi

Prvi izlagač tokom debate je rekao da je u prethodnom komunističkom sistemu upravljanja, industrija na Kosovu bila agregat hemikalija i zagađenja i da se nije vodilo računa o zaštiti životne sredine. Konferencija će pružiti priliku da se poveća saradnja u nastojanjima da se reši ovaj problem. Prvi izlagač je ponovo naglasio pitanje održavanja veza sa građanima i povećanja njihovog interesovanja za zaštitu životne sredine, kao i održavanje kontakata

MIRJANA BRNADIĆ, LULZIM ZENELI, SHABAN HALIMI I BERAT LUZHA

sa zagađivačima životne sredine.

Osim njihove zakonodavne funkcije, Odbori bi trebalo takođe da nadgledaju primenu zakona. U tom pogledu, Kosovo se suočava sa problemima kako na nivou Skupštine tako i na nivoima odbora. Drugi problem sa kojim se ono suočilo tokom usvajanja zakona bio je taj što je Skupština Kosova pokušala da osigura da su zakoni u skladu sa zakonima Evropske unije, a tom prilikom nije uzimala u obzir poteškoće sa kojima se zemlje u tranziciji suočavaju. Ovo se takođe odnosi na mesta sa slabim ekonomskim razvojem.

Drugi izlagač - Sanda Redžić

Drugi izlagač je počeo zapažanjem da Bosna i Hercegovina prolazi kroz slična iskustva koje je izložio prvi izlagač. Sprovedenje zakona u Bosni i Hercegovini u oblasti zaštite životne sredine je komplikovano usled ustavnog uređenja i dva entiteta koja imaju posebna ovlašćenja u oblasti životne sredine. Na nivou države nema ministra za zaštitu životnu sredinu, a o problemima u oblasti životne sredine se unutar Ministarstva za trgovinu i ekonomske od-

nose govori veoma simbolično. Izlagač je predstavio stratešku politiku iz oblasti životne sredine i pravne dokumente koje su usvojili oba entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Diskusija

Primena zakona i primena zakona iz oblasti zaštite životne sredine mogu biti veoma teški iz nekoliko razloga. Pre svega to može biti dobro predstavljeno izrekom Bendžamina Frenklina „Blagi zakoni se retko poštuju; suviše striktni se retko izvršavaju”. Može biti puno različitih faktora koji prouzrokuju probleme za njihovo sprovođenje. Kapacitet vlasti koje treba da sprovede zakon je možda neadekvatan (npr. broj osoblja, ekspertiza, oprema, itd.) Ovo je posebno očigledno kada se vlasti iznenada suoče sa novim obavezama koje su im nametnute novim zakonskim propisima. Mogu postojati neka ograničenja u pravnim instrumentima (npr. novčane kazne ili neke druge kazne možda nisu dovoljne da bi se promenilo ponašanje). Možda postoji političko protivljenje (npr. zakoni u oblasti zaštite životne sredine mogu tražiti zatvaranje fabrike, ali se ovome protivi lokalna zajednica). Veoma je važno posmatrati efikasno zakonodavstvo u oblasti zaštite životne sredine kao deo šireg političkog i društvenog razvoja. Parlamentarci imaju veoma važnu ulogu time što nadgledaju efikasnost zakona uzimajući u obzir praktičnost i učešće građana.

Povezivanje inicijative iz oblasti životne sredine sa bezbednošću

OEBS pomaže zemljama i entitetima u regionu putem Inicijative za pitanja u oblasti životne sredine i bezbednosti (ENVSEC), koja predstavlja zajedničko partnerstvo sa UNDP, UNEP i NATO. Saradnja se zasniva na pretpostavci da zemlje zajedno sa međunarodnim partnerima razvijaju programe koje imaju za cilj rešavanje pitanja životne sredine pre nego što ona postanu pretnja po bezbednost. Osim toga ova inicijativa nudi mogućnosti za saradnju između susednih zemalja u oblasti životne sredine, posebno u oblasti upravljanja vodama, šumarstva, urbanog razvoja i razvoja životne sredine. Sekretarijat OEBS-a nastavlja da radi sa glavnim nacionalnim kontakt službenicima u ministarstvima i službama kao i sa Ministarstvom inostranih poslova. Konačno, pristup OEBS-a pokušava da razvije mehanizme koji treba da reše probleme vezane za životnu sredinu putem saradnje sa susednim zemljama.

SESIJA II:

„Principi Konvencije iz Arhusa – pristup informacijama, donošenje odluka i pravosuđe – prakse iz Evrope i regiona”

Moderator: Fetah Beriša, Skupština Kosova

Glavni izlagač: Mariana Bolšakova, Ekonomska komisija Ujedinjenih Nacija za Evropu – Sekretarijat Konvencije iz Arhusa

Glavni izlagač: Dejvid Svili, Aktivnosti OEBS-a u oblasti ekonomije i životne sredine

Glavni izlagač: Zećir Veseljaj, Regionalni centar za životnu sredinu – kancelarija na Kosovu

Učesnik: Jusuf Sutaj, Skupština Kosova

Regionalni učesnik: Idriz Džomara, Skupština Albanije

Prvi glavni govornik -

Mariana Bolšakova

Glavni govornik je započeo svoju prezentaciju govoreći o nekim od osnovnih činjenica istorijskog razvoja Konvencije iz Arhusa i delokrugu članstva. Iako ograničena na evroazijsku hemisferu, Konvencija ima globalni značaj kao najambicioznija akcija u oblasti 'životne demokratije' do sada, pod pokroviteljstvom Ujedinjenih Nacija. Ona je detaljnije

govorila o ideji da je Konvencija model dobre vladavine pitanjima životne sredine, naglašavajući jak participativni aspekt. Konvencija iz Arhusa pruža mehanizme za obezbeđivanje širokog učešća raznih zainteresovanih strana. Priznaje pravo na zdravu životnu sredinu i priznaje da je građanima potrebna pomoć da bi ostvarili svoja prava.

Pored toga, Konvencija potvrđuje da je poželjna transparentnost u svim oblastima vladavine i

JUSUF SUTAJ, MARIANNA BOLSHAKOVA I FETAH BERISHA

važnost učešća građana i NVO-a u svim procesima predviđenim Konvencijom. Govornica je nastavila naglašavajući važnost demokratske uprave životnom sredinom. U odnosu na pragmatičnu motivaciju, veće učešće bi vodilo boljem donošenju i sprovođenju odluka. Demokratsko upravljanje životnom sredinom bi bilo od osnovne važnosti za jačanje građanskih prava na učešće u postupcima donošenja odluka i zakonodavstvu.

Bolšakova je sumirala sadržaj Konvencije predstavljajući tri različita stuba (pristup informacijama, učešće javnosti i pristup pravosuđu) i naglašavajući neke od osnovnih karakteristika Konvencije. Na osnovu mišljenja govornika, informativni stub je bio naširoko primenjen u regionu, iako u nekim primerima nedostatak finansijskih sredstava i obaveštenosti lokalnih službenika otežava efikasan pristup građana informacijama. Pristup pravosudnom stubu je najviše zanemaren od skoro svih strana koje su potpisale Konvenciju, naročito usled sporosti u sudskim postupcima. Problemi su se takođe pojavili usled neuspeha da se predstavi jasno, čvrsto i sveobuhvatno zakonodavstvo.

Nedostatak svesnosti i interesa na lokalnim i na regionalnom nivou, kao i nedostatak finansijskih sredstava, doveli su do neefikasne primene. U svom zaključnom delu, govornik je zamolio države koje nisu potpisnice da što pre prihvate Konvenciju a strane potpisnice Konvencije da razviju jasan, transparentan i održiv nacionalni zakonski okvir u skladu sa odredbama Konvencije. Skupština bi trebalo da bude odgovorna za obezbeđivanje efikasnih mera i neophodnih kapaciteta preko državnog budžeta.

Drugi glavni govornik - Dejvid Svali

Drugi glavni govornik je predstavio OEBS-ovu pomoć vladama u sprovođenju principa Konvencije iz Arhusa. Imajući u vidu da OEBS prati sveobuhvatni koncept bezbednosti, uključujući političku, vojnu, ekonomsku i ljudsku dimenziju, podrazumeva se da je OEBS zabrinut i u vezi sa sprečavanjem i suzbijanjem pretnji usmerenih ka životnoj sredini jer one mogu ozbiljno da utiču na bezbednost društva. Što se tiče jugoistočne Evrope, na primer, ovaj region je bio meta poplava i šumskih požara tokom prethodnog leta. Imajući u vidu njegov mandat da sprečava i suzbija pretnje životnoj sredini, OEBS se od 1999. zalaže za usvajanje i primenu Konvencije iz Arhusa od strane država učesnica.

IDRIZ XHOMARA

Od 2002. godine, Kancelarija koordinatora OEBS-a za aktivnosti u vezi sa ekonomijom i životnom sredinom (OCEEA), zajedno sa terenskim kancelarijama OEBS-a, podržava razvoj Arhus centara u Kavkazu i Centralnoj Aziji. Namena ovih centara je da posluže kao most između vlada i građanskog društva i na taj način poboljšaju demokratski razvoj u promovisanju diskusija i sastanaka između vlada i građana, da građanima pruže mogućnosti da daju komentare na nacрте zakona i obezbede pravnu osnovu za građane koji žele da se obrate sudu. Ovi centri doprinose većoj transparentnosti vladinih aktivnosti i zakona o životnoj sredini. Oni su zasnovani na pretpostavci da aktivni i obavešteni građani doprinose jakoj, legitimnoj i efikasnoj politici zaštite životne sredine.

Do danas je OEBS sponzorisao uspostavljanje Arhus centara u Albaniji, Jermeniji, Azerbejdžanu, Džordžiji, Kirgistanu i Tadžikistanu. Iako smešteni na različitim lokacijama, oni najefikasniji se nalaze u kancelarijama ministarstava za životnu sredinu. Arhus centre vodi upravni odbor ili odbor stručnjaka, koji se sastoji od jednakog broja predstavnika vlade i građanskog društva. U nekim zemljama rad Arhus centara pomažu i savetodavni odbori.

Oni mogu biti sastavljeni od donatorskih organizacija, ambasada, organizacija privatnog sektora i drugih međunarodnih organizacija. Centri obično dopunjuju analitičke i informativne kapacitete javnih organa za životnu sredinu tako što obezbeđuju lak pristup javnosti i onih koji donose odluke raspoloživim podacima o životnoj sredini. Pored toga, oni nastoje da sve podatke o životnoj sredini dostave u pogodnom, popularnom i atraktivnom formatu te da aktivno rade na podizanju svesti o pitanjima životne sredine.

Pored toga, oni promovišu učešće u donošenju odluka o životnoj sredini tako što organizuju javne rasprave o nacrtu zakona i građanima i organizacijama daju besplatne pravne savete o pitanjima životne sredine. Neka ministarstva za životnu sredinu su prostorije Arhusa koristila za obuku zaposlenih u vladi o nacionalnim zakonima o životnoj sredini i višelateralnim sporazumima o životnoj sredini. Koncept poslovne društvene odgovornosti je takođe bio predmet nekih aktivnosti Arhus centara jer su se lokalni poslovni ljudi uključili u diskusije i aktivnosti zajednice. U mnogim slučajevima se prostorije ovih centara koriste za aktivnosti podizanja svesti učenika o pitanjima životne sredine i kao mesto gde studenti mogu da vrše istraživanja.

Treći glavni govornik - Zecir Veseljaj

Govornik je započeo svoju prezentaciju „Koraci ka primeni principa Konvencije iz Arhusa na Kosovu i uloga građanskog društva u ovom procesu” ističući program Regionalnog centra za životnu sredinu (REC) za učešće javnosti na Kosovu. Ovaj program se sastoji od pružanja pomoći u pristupu informacijama, učešću javnosti i donošenju odluka koje se tiču životne sredine i pristupa pravosuđu preko izgradnje kapaciteta, umrežavanja, političkih i pravnih analiza kao i pomoći različitim zainteresovanim stranama. Govornik je predstavio i regionalni projekat „Veće učešća javnosti – koraci ka primeni Konvencije iz Arhusa” koji obuhvata organizovanje sastanaka, obuke i radionica sa Odborom za zaštitu životne sredine Skupštine Kosova na nivou primene Konvencije iz Arhusa na Kosovu. Pored toga, Kancelarija REC-a na Kosovu je sastavila priručnik o životnoj sredini za opštinske službenike. Ovaj priručnik će služiti kao smernica za razvoj mehanizama koji će poboljšati pristup informacijama i učešće građana u donošenju odluka. REC je takođe sproveo obuku za kosovske ekološke NVO.

DAVID SWALLEY

Govornik je predstavio izveštaj koji je objavio REC a koji analizira pravne nedostatke i potrebu da se principi Konvencije iz Arhusa unesu u kosovsko zakonodavstvo. Prema ovom izveštaju, odredbe Konvencije su vrlo dobro obuhvaćene postojećim zakonima o životnoj sredini. Zakon o zaštiti životne sredine obuhvata dva stuba Konvencije iz Arhusa (pristup informacijama i pristup pravosuđu). Međutim, treći stub još uvek nije unet u postojeće zakone, što znači da pravo na javno učešće još nije pravno usvojeno.

Prvi izlagač - Jusuf Sutaj

Ovaj izlagač je izrazio potrebu Skupštine Kosova da u postojeće zakone unese što više odredaba iz Konvencije iz Arhusa, primećujući da su neke od odredaba već stupile na snagu. Nastavio je govoreći o dostignućima u smanjivanju zagađenja koje stvara teška industrija. S druge strane, postoji veliki broj vozila na Kosovu i to je ono što i dalje predstavlja razlog za zabrinutost. Zaključio je navodeći da su mnogi zakoni o životnoj sredini već u skladu sa odredbama Konvencije iz Arhusa, dodajući da se neki od njih pozivaju isključivo na Konvenciju dok su drugi zasnovani na njenom duhu.

**Drugi izlagač -
Idriz Džomara**

Drugi izlagač je pozdravio novi pristup u oblasti zaštite životne sredine koji je uspostavljen Konvencijom iz Arhusa. Takođe je naglasio probleme sa kojima se suočavaju zemlje u tranziciji kada žele da sprovedu Konvenciju. Pored toga, rekao je da se bilateralnim sporazumima sa susednim zemljama, na primer sporazum sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom o korišćenju vode, uspešno rešava jedno pitanje, ali je izrazio žaljenje što su iz ovog sporazuma isključene druge problematične oblasti, kao što je rastući problem zagađenja.

Diskusija

Konvencija iz Arhusa kao mehanizam za demokratizaciju društava u tranziciji. Principi Konvencije pružaju mogućnost za izgradnju mostova između naroda i vlade. Neki poslanici iz regiona su posebno naglasili da je važno da građani imaju

pravo na pristup informacijama o životnoj sredini i da učestvuju u donošenju odluka. Iako je svest javnosti o potrebi za zaštitom životne sredine na visokom nivou, jedan od prisutnih je primetio da se politika vrlo često meša u pitanja životne sredine i to na štetu zaštite životne sredine. Životna sredina ne bi trebalo da se koristi u političke svrhe.

Pored toga, jedan od kamena temeljaca Konvencije iz Arhusa je odredba iz člana 1 o pravu na zdravu životnu sredinu. U budućnosti, potpisnici Konvencije mogu da budu tuženi ukoliko ne obezbede ovo osnovno ljudsko pravo svojim građanima. S druge strane, iako Konvencija garantuje pravo na pristup informacijama o životnoj sredini to ne mora da znači da je taj pristup uvek jednostavan. Jedan od prisutnih je predložio da se olakša pristup informacijama naročito u fazi donošenja zakona. Ukoliko bi na primer nacrti zakona o životnoj sredini bili dostupni u elektronskoj formi na Internetu, to bi bila jednostavna i efikasna mera za bolji pristup informacijama.

SESIJA III:

„Prekogranična saradnja po pitanjima životne sredine: Energetski sektor”

Moderator: Piter Vanhut, Misija OEBS-a na Kosovu

Glavni govornik: Ljorik Hadžiu, rukovodilac projekta u Kancelariji za projekte LPTAP-a

Glavni govornik: Ijlir Morina, šef kosovske Agencije za zaštitu životne sredine

Glavni govornik: Ljuan Šlaku, izvršni direktor Kosovske fondacije za otvoreno društvo

Izlagač: Berat Ljuža, Skupština Kosova

Izlagač iz regiona: Petar Beron, Parlament Bugarske

Prvi glavni govornik

Ljorik Hadžiu – Rukovodilac projekta u Kancelariji za projekte LPTAP-a

Govornik je predstavio Kosovsku energetska strategiju (KES) koju je pripremila kosovsko Ministarstvo energije i rudarstva (MER), a odobrila Vlada i usvojila Skupština 2005. KES je rezultat brojnih proučavanja sprovedenih pre a posebno posle 1999. godine. U njoj su naglašeni sledeći zaključci: Kosovu je potrebno više energije koja se proizvodi na domaćem terenu; lokalna potrošnja energije je u porastu; nedostatak proizvodnih kapaciteta u regionu je evidentan i utiče na cene uvoza energije. KES predlaže sledeće: obnoviti postojeće

elektrane da bi se ispunili kratkoročni i srednjoročni zahtevi; izgraditi nove elektrane koje će omogućiti dugoročno održivo snabdevanje energijom i naravno, s obzirom da je za ostvarivanje ove dve preporuke neophodno iskopavanje lignita na lokalnom području, otvoriti nov rudnik lignita. Za sprovođenje ove strategije potrebne su velike kapitalne investicije.

Vlada Kosova nastoji da nađe direktne strane investicije za razvoj tri komponente projekta: razvoj rudnika Sibovc/Sibovac; obnova određenih jedinica najstarije elektrane Kosovo A i izgradnja nove elektrane Kosovo C. Da bi se na najbolji način razvili kosovski energetska resursi i osiguralo da ovaj

proces bude u skladu sa zakonima EU, preduzeti su sledeći koraci: osnovani su upravni odbor za projekte – telo za donošenje odluka – i kosovska kancelarija za projekte; da bi se pripremio predlog za transakciju koji će biti dat ponuđačima, zaposleni su savetnici koji će raditi na pravnim i regulatornim pitanjima, ali i na pitanjima životne sredine i socijalne zaštite. Ovaj projekat sponzorišu Vlada, Skupština Kosova i donatori kao što su USAID, Svetska banka i Evropska unija.

Što se tiče efikasnosti proizvodnje, kada je izgrađena, elektrana Kosovo A je koristila 2 tone uglja za proizvodnju 1 MGW; kada je osamdesetih izgrađena elektrana Kosovo B koristila je 1,5 tona za proizvodnju 1 MGW i sa novom tehnologijom sada možemo da proizvedemo 1 MGW korišćenjem 1 tone uglja; znači, potrebno je duplo manje goriva za istu proizvodnju.

Projekat Tehničke pomoći za proizvodnju električne energije korišćenjem lignita (LPTAP) je vođen principima društvene održivosti i održivosti životne sredine. Okvirnim zaštitnim mehanizmima uspostavljeni su standardi i pristup koji će osigurati procenu uticaja na društvo i životnu sredinu, ispunjavanje zahteva dobre prakse i održavanje konsultacija pre donošenja odluka. U zaštitne mehanizme spadaju standardi koji se odnose na: direktive Evropske Unije za procenu i regulisanje uticaja na životnu sredinu; politiku Svetske banke o životnoj sredini i ponovnom naseljavanju; i svaku drugu obavezu koja proističe iz predstojećih ugovora i MoR-a. Instrumenti za procenu: u fazi planiranja – Strateška procena životne sredine i društva (SESA); u fazi donošenja odluka o investicijama: Procena životne sredine (EA), Društvena procena (SA), razvoj elektrane Sibovac, akcioni planovi za ponovno naseljavanje – konsultacije na ovu temu sa zainteresovanim stranama i javnošću su u toku.

Glavni ciljevi u vezi sa životnom sredinom su sledeći: za postojeće elektrane (Kosovo A i B) LPTAP bi želeo da vidi smanjenje emisije po glavi stanovnika; mere za obnovu i poboljšanje snabdevača energijom i usklađivanje Kosova B sa evropskim direktivama. Nove prostorije – nova elektrana i novi rudnik Sibovac moraju se razviti i funkcionisati u potpunoj saglasnosti sa evropskim tehničkim i standardima životne sredine, a tu je i pitanje nasleđa životne sredine – projekat raščišćavanja i melioracije zemljišta – skladištenje pepela u Kosovo A– tekuća melioracija 5 kvadratnih km za potrebe poljoprivrede u budućnosti.

Drugi glavni govornik Iljir Morina – šef Kosovske agencije za zaštitu životne sredine

Govornik je primetio da Ministarstvo sredine ima probleme s obzirom da je Kosovo nasledilo sredinu koja je veoma zagađena zbog ranijih aktivnosti. Problemi su naglašeni zbog nepostojanja kosovskog plana za prostorno planiranje, koji se direktno bavi novom elektranom na uglj Kosovom C, i rezerva vode. Kosovo nema sistem za kontrolu vazduha, dok postoji sistem za kontrolu površinskih ali ne i podzemnih voda. Ispuštanje zagađivača je smanjeno od 2000. godine, ali elektrana Kosovo A još uvek prelazi sve dozvoljene granice tako da je pitanje da li da se zatvori i ostane bez energije ili da se nastavi sa proizvodnjom.

Prvi izazov za Ministarstvo sredine bio je izrada nacrt zakona shodno komunitarnom pravu (Acquis Communautaire). Sa zakonima EU usklađeno je do 85% zakona. Drugi izazov je obrazovanje javnosti o zaštiti životne sredine.

Na kraju je gospodin Morina naglasio da prekogranična saradnja nije na zadovoljavajućem nivou i da se fondovi za prekograničnu saradnju ne koriste pravilno.

PETAR BERON I SABRI HAMITI

MAJA FILIPOVIĆ I XHELAL CANZIBA

**Treći glavni govornik
Ljuan Šlaku – Izvršni direktor
Kosovske fondacije za otvoreno
društvo**

U demokratskim društvima, energetska sektor je uvek u konfliktu sa sektorom životne sredine jer je energetska industrija jedan od najvećih zagađivača. Na Kosovu je situacija suprotna, jer i Ministarstvo energije i Ministarstvo sredine vode istu kampanju za razvoj energetskega sektora. Govornik je primetio da je za stvaranje dobre politike zaštite životne sredine i društvene politike potrebno uzeti u obzir mnoge dimenzije razvoja. Činjenica da Kosovo ima oko 14 milijardi tona rezervi lignita i hiljade tona sulfida ne znači automatski i bogatu perspektivu za Kosovo jer je potrebno znati rukovoditi tim rezervama. Gospodin Šlaku je predstavio neke ideje za razvojni plan koji obuhvata životnu sredinu i energiju i uzima u obzir vazduh, vodu i tlo kao i javno zdravlje, demografsku strukturu, biološku različitost i poljoprivredno zemljište. Kosovo ne može da se poredi sa mestima kao

što su Švedska i Nemačka. Gustina stanovništva na Kosovu je velika, tako da je prostor jedan od najvećih problema. Druga ograničenost je loš kvalitet rezervi lignita. Govornik je skrenuo pažnju na dodatna ograničenja u razvoju kao što je bruto domaći proizvod čija je ukupna vrednost samo 2,5 milijardi evra ili nešto malo više od 1000 evra po glavi stanovnika.

Kada su u pitanju izvoznici energije, gospodin Šlaku je odbacio ovu ideju i nazvao je bajkom, objašnjavajući da rezerve lignita pokrivaju jednu četvrtinu površine Kosova i da je za njihovo iskorišćavanje potrebno proširiti rudarsku delatnost u poljoprivrednim oblastima i čak uništiti nekoliko gradova i sela. Govornik je međutim naglasio da nije protiv izgradnje elektrane Kosovo C. Trenutni vladin scenario za elektranu koja proizvodi 2,100 megavata po satu nije najbolja opcija. Vlada treba da uzme u obzir prirodna ograničenja i utvrdi koji je scenario najprikladniji za Kosovo.

Privatizacija je drugi aspekt kosovskog problema: vlada treba da bude pažljiva kada je u pitanju procena uticaja na životnu sredinu, jer

ukoliko se to ne uradi i ne predvidi za buduća poboljšanja u industriji, strani investitori se neće zalagati a rezultat toga biće ogromni problemi za Kosovo. Govornik je zaključio da je očuvanje i zaštita resursa zadatak cele vlade a ne samo pojedinih ministarstava.

Prvi izlagač Berat Ljuža –Skupština Kosova

Izlagač je na početku podsetio da su pitanja životne sredine od globalnog i regionalnog značaja, te da je za rešavanje zajedničkih problema i utvrđivanje zajedničkih interesa, kao što su vodena bogatstva (reke i jezera) i nacionalni parkovi, potrebna tesna saradnja i koordinacija između zemalja. Trenutno je u toku inicijativa za stvaranje nacionalnog parka mira, u trouglu između Albanije, Kosova i Crne Gore, i nacionalnog parka Šara između Kosova i Makedonije. Regionalna saradnja bi bila od koristi za izgradnju elektrane Kosovo C, jer se smatra da će ova elektrana obezbediti struju i smanjiti zagađenje u celom regionu. Projekat Kosovo C je izazvao zabrinutost i to zbog sadašnjih iskustava koje Kosovo ima sa dve postojeće elektrane i ogromnim zagađenjem koje one stvaraju ispuštanjem zagađivača u vodu, vazduh i zemlju. Kosovu je potrebno više energije a energija je istovremeno glavni ekonomski sektor na Kosovu ali i najveći zagađivač, s tim da se 97% celokupne energije na Kosovu proizvodi uz pomoć lignita a samo 3% uz pomoć vode.

Drugi izlagač Petar Beron – Parlament Bugarske

Izlagač je na početku rekao da je on jedini u panelu koji zastupa neku zemlju iz EU i da proces kroz koji je njegova zemlja prošla tokom poslednjih deset meseci predstavlja dostignuća ali je bilo i poteškoća. Tokom prvog dana Regionalne konferencije rečeno je da će se sve prisutne zemlje pridružiti EU i da zato ovo vreme treba da iskoriste za ispunjavanje zahteva EU. Kada neka zemlja postaje kandidat za pristup ona nema dovoljno vremena; jednostavno mora da ispuni rokove koje postavi EU. Ukoliko ih ne ispuni može da izgubi fondove koji su u tu svrhu predviđeni kao pomoć.

Gospodin Beron je naglasio dostignuća u ispunjavanju zahteva EU koji se odnose na zakonski okvir i njegovu primenu. On je prisut-

nima predstavio slučaj sa elektranom Kozloduj koja ima neke sličnosti sa elektranom Kosovo C. Kozloduj je bio najveći snabdevač strujom u regionu –2006. godine izvezio je blizu sedam milijardi megavata, dok je ove godine bugarski izvoz pao na 1 milijardu megavata. Nuklearna elektrana je zatvorena usled insistiranja nekoliko zemalja EU, iako su mnogi stručnjaci i komisije potvrdili da reaktori mogu bezbedno da funkcionišu do 2012. Što se tiče drugih bugarskih elektrana, koje rade na uglj, one će morati da smanje emisiju CO2 shodno direktivama EU ili će morati da se zatvore, što znači da bi Bugarska postala uvoznik struje.

Na kraju je gospodin Beron izjavio da je mnogo urađeno na poboljšanju stanja životne sredine. Takođe je naglasio da je važno da se čuje glas NVO-a i pri tome naveo svoj primer i kako je ušao u bugarski parlament nakon članstva u velikoj ekološkoj NVO 'EkoGlastnost-a', koja je započela sa svojim aktivnostima na samom početku tranzicije.

Diskusija Prekogranično zagađenje

Učesnici su se složili da kretanje vazdušnih masa i kontinentalnih reka ne poznaje granice koje postavljaju generali i političari. One se kreću tamo gde ih vodi njihova fizička snaga i sa sobom nose teret zagađivača koji putuju sa njima. Posledica toga je ograničenost smanjenja zagađenja koje pojedine države mogu da postignu same za sebe. Da bi se rešio ovaj problem, potrebno je dobro upravljanje pitanjima životne sredine. Međutim, zbog grešaka u dizajnu, problema u sprovođenju i slabe primene i slabih sudskih institucija, zakoni i politika koji uređuju oblast zaštite životne sredine nisu onakvi kakvi se očekuju. Istovremeno sa na Kosovo vrši pritisak da se uskladi sa međunarodnim/ekološkim EU standardima i regionalnom saradnjom kako bi se rešila prekogranična pitanja životne sredine, kao što su kosovske elektrane koje rade na uglj a koje zagađuju vode reke Ibër/Ibar i kao posledicu toga Dunav u Srbiji; fabrika cementa u Đeneral Jankoviću koja zagađuje vazduh u graničnom području sa BJR Makedonijeom. Zato je u interesu svih zemalja da njihove politike zaštite životne sredine budu koordinisane.

SESIJA IV: „Upravljanje životnom sredinom”

Moderator: Bljerim Velja, Misija OEBS-a na Kosovu

Glavni govornik: Gerit Vonkeman, Univerzitet u Utrehtu, Holandija

Glavni govornik: Kerstin Teus, konsultant za politiku, Nemačka

Glavni govornik: Mirjana Brnadić, Hrvatski sabor

Glavni govornik: Jeton Butučić, Kosovska agencija za integraciju u EU

Izlagrač: Sadudin Beriša, Skupština Kosova

Izlagrač iz regiona: Marjan Dodovski, Skupština Makedonije

Prvi glavni govornik

Gerit Vonkeman - Univerzitet u Utrehtu, Holandija

Govornik je počeo sa izlaganjem da se razvoj i trenutno stanje politike zaštite životne sredine u Evropskoj uniji može shvatiti jedino u njenom kontekstu. Nisu važni samo ciljevi i delokrug evropske saradnje već i procesi donošenja odluka i postupci, budžeti, prioriteti, shvatanje problema, spoljni pritisak, politička volja itd. Šest susednih zemalja (Zapadna Nemačka, Holandija, Belgija, Luksemburg, Francuska i Italija) je 1957. god. osnovalo (tri) „Evropske zajednice“ za ekonomsku saradnju, na osnovu dva Ugovora iz Rima i ranijeg Ugovora iz Pariza. Suprotno drugim međunarodnim organizacijama, ove zajednice su od samog početka bile izuzetno dobro strukturisane, organizovane i finansirane.

Što se tiče očuvanja životne sredine, događaji od tada mogu se podeliti u faze od po petnaest godina. U prvoj fazi, pažnja je uglavnom bila usmerena na zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP). Nikakva pažnja nije posvećena zaštiti životne sredine, ali je na kraju postalo jasno da se i ona mora uzeti u obzir. Iako je usvojeno oko 300 zakona o zaštiti životne sredine u toku te faze, oni su pratili nekoherentan obrazac i obično su bili veoma slabi.

U međuvremenu, g. Vonkeman je konstatovao da je postignut slab napredak ka zajedničkom tržištu bez unutrašnjih granica i to uglavnom zbog uslova koji nalažu da je za sve odluke potrebna jednoglasnost. Dakle, zemlje članice su odlučile da bi unutrašnje tržište trebalo da bude kompletirano u roku od pet godina i da se moraju usvojiti ugovori kako bi se to omogućilo. Ozbiljni ekološki problemi – i unutrašnji (nestajanje šuma inter alia zbog acidifikacije) i globalni (trošenje ozonskog omotača, klimatske promene i ostali problemi

predstavljani u Bruntlantovom izveštaju „Naša zajednička budućnost“) – su takođe zahtevali da zaštita životne sredine postane zvanični cilj evropske saradnje. To je ostvareno Jedinostvenim evropskim aktom koji je takođe uveo termin Ekonomska zajednica.

Treća faza je počela odmah, 1987. godine, sa velikim brojem aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine. Sastavljen je konzistentan skup pravila i zakona u vezi sa zaštitom životne sredine, obezbeđena su značajna sredstva da se ti zakoni sprovedu i uspostavljena je posebna Evropska agencija za zaštitu životne sredine čiji je zadatak da inter alia nadgleda stanje u kom se nalazi životna sredina u Evropi.

BLERIM VELA

IVAN VUČIĆ, MIRJANA BRNADIC I NIKOLA SOPČIĆ

Pored toga, zaštita prirode se sada može shvatiti ozbiljno. U međuvremenu, globalizacija i ekonomije i životne sredine je postala očigledna a Zajednica je preuzela vođstvo u razvoju međunarodne politike za zaštitu životne sredine. U Evropi, ne samo da su se Austrija, Finska i Švedska prijavile za članstvo, već je pao i Berlinski zid, što je značilo da će biti neophodna značajna pažnja i pomoć za zemlje centralne Evrope kao i za bivši Sovjetski Savez.

Godine 1992, na osnovu Ugovora iz Maastrichta, stvorena je Evropska unija i počelo se sa uvođenjem zajedničke politike u oblasti spoljnih i bezbednosnih pitanja i u unutrašnjim poslovima i pravosuđu. U kasnijim ugovorima iz Amsterdamu i Nice, usvojeni su dodatni osnovni ciljevi a donošenje odluka u nekim oblastima, uključujući i oblast zaštite životne sredine, zasnivalo se na jednakom stavu Saveta i Parlamenta. U prvih pet godina četvrte faze, od 2002. godine, pridružilo se 12 novih članica, uglavnom iz centralne Evrope.

Do kraja ove faze pridružiće se još neke zemlje. U zaključku, glavni govornik je naglasio da bi uvek trebalo imati u vidu gore navedene događaje kada se govori o politici zaštite životne sredine EU, sa njenim procedurama, institucijama, fondovima i zakonima. Dalje, trebalo bi posvetiti pažnju nekim aspektima zaštite životne sredine u procesu priključivanja.

Drugi glavni govornik

Kerstin Teus – Konsultant za politiku, Nemačka

Glavni govornik je počeo konstatacijom da je prilikom uspostavljanja Procesu stabilizacije i pridruživanja 1999. godine, Evropska unija (EU) ponudila zemljama jugoistočne Evrope mogućnost da postanu zemlje članice u srednjem ili dužem roku. Kao i svaka zemlja koja želi da postane član, zemlje iz regiona jugoistočne Evrope moraju u potpunosti da se prilagode pravilima EU.

Dok politički i ekonomski kriterijumi odražavaju fundamentalne principe demokratije i tržišne ekonomije kao vodeće principe evropske integracije, treći kriterijum predstavlja mnogo više od osnovnog okvira željenog društvenog poretka. Acquis communautaire čini skup pravnih akata u različitim oblastima politike, uključujući i zaštitu životne sredine, koji su se decenijama razvijali a koji su obavezujući za zemlje članice i za, pre njihovog pristupanja, one zemlje koje žele da postanu članice.

Gospodin Teus je dodao da je 1998. godine Komisija, u svojoj izjavi povodom strategija proširenja za zaštitu životne sredine za centralnu i istočnu Evropu, konstatovala da ispunjavanje obaveza u oblasti zaštite životne sredine nije krajnji cilj ni za zemlje kandidate niti za Evropsku uniju. Izazov potpune integracije oblasti zaštite životne sredine i održivog razvoja u sve važnije oblasti ostaje

MARIAN DODOVSKI

glavni i primarni izazov za celu Evropsku uniju. Proces proširenja treba da se posmatra u toj široj perspektivi a njime treba da se rukovodi na takav način da cilj istinskog održivog razvoja postane blizak zemljama kandidatima.

Stoga je ispunjavanje postojećih pravila iz grupe akata komunitarnog prava koji se odnose na zaštitu životne sredine – koji su uvek rezultat kompromisa između lidera u EU i onih koji oklevaju, minimum koji EU mora zahtevati kako bi se osigurala sposobnost EU da, nakon proširenja, dalje razvija politiku zaštite životne sredine. Akti koji se odnose na životnu sredinu su samo deo komunitarnog prava ali se, s obzirom da se razvijaju još od sedamdesetih, sastoje od ogromnog broja pravnih akata – više od 200 zakonskih akata odražavaju politiku razvoja u pogledu pitanja zaštite životne sredine u EU.

Za zemlje jugoistočne Evrope, obaveza da se pre pristupanja ispune kriterijumi iz oblasti zaštite životne sredine nudi šansu da se razvije politika zaštite životne sredine, pod društvenim okolnostima zemlje u tranziciji, jer bi se, bez opcije za članstvo, pitanja zaštite životne sredine teško našla na dnevnom redu politike. Druga pitanja, kao što su ekonomsko restrukturiranje, društvene neprilike, političke konsolidacije i – u slučaju ovog re-

giona – nasleđe sukoba, bi pitanje zaštite životne sredine uklonila sa dnevnog reda.

Samim tim, sa ovog aspekta, uslovljavanje i postavljanje spoljnih planova u pogledu skupa zakona u oblasti životne sredine nude šansu da se ne zaborave pitanja zaštite životne sredine i da se razviju neophodni institucionalni, pravni i ljudski kapaciteti. Govornik je međutim zaključio da taj proces postavljanja spoljnih planova u pogledu razvoja politike u oblasti zaštite životne sredine takođe podrazumeva neka ključna pitanja ne samo za region već i za sposobnost EU da unapredi politiku u oblasti zaštite životne sredine.

Treći glavni govornik

Mirjana Brnadić – Hrvatski sabor

Glavni govornik je započeo svoje izlaganje podvlačeći da oblast zaštite životne sredine u Hrvatskoj prolazi kroz značajne reforme a s ciljem zaštite, održavanja i promovisanja stanja prirode i životne sredine u skladu sa standardima EU, što je preduslov za opšti ekonomski razvoj.

Pregovori o pristupanju Hrvatske u EU su počeli 3. oktobra 2005. godine; zaštita životne sredine je jedno od 35 poglavlja komunitarnog prava EU. Multilateralni pregled 27. poglavlja o zaštiti životne sredine održan je aprila 2006. godine kada je Evropska komisija detaljno objasnila deo komunitarnog prava koji se odnosi na zaštitu životne sredine. Zajednički pregled je održan maja 2006. godine kada su hrvatski predstavnici pokazali u kojoj meri je uneto i primenjeno komunitarno pravo.

Brnadić je rekla da se u izveštaju kaže da je Hrvatska postigla zadovoljavajući nivo saglasnosti sa zakonima EU ali da je još uvek potrebno da poveća administrativne kapacitete na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Ocena Evropske komisije bila je takva da je uopšte postignut dobar napredak u okviru poglavlja o zaštiti životne sredine, posebno u zaštiti vode i vazduha, zaštiti prirode, te po pitanju hemikalija i genetski modifikovanih organizama. Međutim, imajući u vidu širinu i složenost ovog poglavlja, mora se uložiti još puno truda.

Zakoni EU o zaštiti životne sredine sadrže više od 200 glavnih akata koji obuhvataju horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha i vode, uklanjanje otpada, zaštitu prirode, kontrolu industrijskog zagađenja i upravljanje rizikom, hemikalije i genetski modifikovane organizme, buku i šumarstvo. Hrvatska će do kraja 2008. godine u potpunosti

uvesti zakone EU o zaštiti životne sredine u svoje nacionalno zakonodavstvo.

Glavni govornik je konstatovao da se može očekivati da razgovori o poglavlju o zaštiti životne sredine traju dugo i da će biti završeni tek kada se završe svi drugi razgovori koji imaju uticaja na životnu sredinu, kao što su oni o poljoprivredi, trgovini, energetici ili privrednoj politici. Pored toga, zbog velikih ulaganja koja su potrebna za zaštitu životne sredine a koja je nemoguće pokriti u narednih nekoliko godina, Hrvatska će tražiti unutrašnja rešenja za svaku oblast obuhvaćenu ovim poglavljem.

Četvrti glavni govornik Jeton Butući – Kosovska agencija za integraciju u EU

Govornik je počeo objašnjavajući da Kosovo nema ugovornih odnosa sa EU. U svakom slučaju, evropska perspektiva za zapadni Balkan otvorena je i za Kosovo. To se ogleda u usvajanju Evropskog partnerstva objavljenog juna 2004. i 2006. godine. Dijalog između Kosova i EU se vodi kroz Mehanizam za praćenja stabilizacije i pridruživanja (MPS). Okvir MPS-a, koji je pripremljen na jedinstven način za Kosovo – pošto ono nije država – obezbeđuje potpuno učešće Kosova u Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP). Sastanci u vezi sa Mehanizmom za praćenje PSP su po svojoj prirodi tehnički dijalozi između Evropske komisije i kosovskih institucija.

Usklađivanje zakona sa komunitarnim pravom EU je jedan od uslova za članstvo u EU za svaku zemlju koja želi da se pridruži EU. U tom pogledu Kosovo pokazuje veliki napredak jer svoje zakone usvaja u skladu sa komunitarnom pravom EU. Na Kosovu su osnovane institucije koje su odgovorne za ovaj proces a uspostavljeni su i zakonski postupci. Koordinacija usklađivanja zakona je odgovornost Direkcije za zakonodavstvo unutar AEI. Svaki nacrt zakona, pre nego što se predstavi na sastanku vlade radi odobravanja, prvo se podnosi AEI za proveru kompatibilnosti sa EU. Govornik je spomenuo da Kosovo još uvek nema nacionalni akcioni plan za usklađivanje zakona.

Zaštita životne sredine je osetljiva oblast za EU. Zemlje članice EU su shvatile da same ne mogu postići zaštitu životne sredine, jer zagađenje vazduha ne prestaje na granicama. Štaviše, održavanje različitih nivoa zaštite u zemljama članicama bi narušilo unutrašnje tržište, poseb-

no konkurenciju. Tako je Ugovorom EZ uvedena ekološka politika Zajednice s ciljem da se doprinese očuvanju, zaštiti i unapređenju kvaliteta životne sredine, zaštiti zdravlja ljudi, te promovisanju mera na međunarodnom nivou kako bi se rešio ekološki problem u regionu ili u svetu.

Pored toga, član 95 Ugovora Evropske zajednice (TEC) o usklađivanju zakona sa propisima EU predviđa da Komisija, u svojim predlozima o usklađivanju zakona, uredbi ili administrativnih odredbi zemalja članica, koje se odnose na zdravlje, bezbednost, zaštitu životne sredine i zaštitu potrošača, treba kao osnovu da uzme visok nivo zaštite, imajući posebno u vidu svaki novi razvoj događaja zasnovan na naučnim činjenicama. Na temelju ovih zakonskih osnova, Zajednica je preduzela važne zakonodavne mere. Usvojeno je nekoliko relevantnih uredbi i direktiva.

Te mere su unapredile zaštitu životne sredine u EU. Štaviše, Zajednica je doprinela zaštiti životne sredine na globalnom nivou time što je uvrstila klauzule o zaštiti životne sredine u sporazume o trgovini. Većina sporazuma o trgovini koji su postignuti sa zemljama u razvoju sadrže takve klauzule. Što se Kosova tiče, kako je to slučaj i sa zemljama u razvoju, ono se suočava sa izazovom ekonomskog razvoja, s jedne strane, i zaštitom životne sredine, s druge. Međutim, zakoni o zaštiti životne sredine takođe prolaze kroz postupak provere kompatibilnosti sa EU. Od kada je uspostavljena Kancelarija za procese evropske integracije, sada AEI, provereno je više od deset nacrtu zakona koji se odnose na zaštitu životne sredine. Trebalo bi imati na umu to da je za neke od tih nacrtu zakona dato zeleno svetlo za sledeći korak zakonodavnog postupka (sastanak vlade za odobrenje) ali tek nakon što su izvršene neophodne izmene i dopune jer su prvobitni nacrti nekih od tih zakona kršili glavna načela zakona EU o zaštiti životne sredine.

Iako su zakoni koji su usvojeni u skladu sa zakonima EU dobar korak napred, govornik je konstatovao da su odredbe u postojećem zakonskom okviru u vezi sa zaštitom životne sredine na Kosovu daleko od ispunjavanja standarda EU o zaštiti životne sredine. Govornik je potvrdio da bi potpuna primena normi EU za zaštitu životne sredine imala negativan uticaj na privredu Kosova. Kosovo se polako ali pažljivo kreće ka adaptiranju zakona i pokušava da ne ugrozi niti ekonomski razvoj niti usklađivanje svojih zakona sa zakonima EU.

Prvi izlagač

Sadudin Beriša – Skupština Kosova

Izlagač je konstatovao da je Skupština Kosova posvećena ekonomskom razvoju time što sprovodi ispravnu društvenu politiku, obuzdavajući visoku nezaposlenost i pružajući zdravstvenu zaštitu svim svojim građanima. Skupština i Odbor za zaštitu životne sredine su posebno posvećeni zaštiti životne sredine jer smatraju da ekonomski razvoj, ne samo na Kosovu već i u okolini, slabo prate odgovarajući zakoni za zaštitu životne sredine te je, kao posledica toga, životna sredina veoma zagađena i biće potrebno puno ulaganja da se vrati u prethodno stanje.

Beriša je konstatovao da je prethodni izlagač pomenuo zakone koje je usvojila EU a koji podvlače da se ne samo zemlje u regionu, koje ulažu svoje napore za integrisanje te oblasti, već i sama EU, zbog ogromnog ekonomskog razvoja, suočava sa novim izazovima za zaštitu životne sredine.

Zakoni koje je usvojila Skupština Kosova su važni ali ne i dovoljni, jer nisu sprovedeni. Te poteškoće nastaju kod izvršnih tela, različitih tela i struktura koje se bave ekološkim, industrijskim, trgovinskim, prevoznim, telekomunikacijskom i poljoprivrednim pitanjima, a koje se međusobno sukobljavaju u pokušajima da ostvare svoj program.

Drugi izlagač

Marjan Dodovski – Skupština Makedonije

Glavni izlagač je naglasio da što se tiče pridruživanja Makedonije EU i potpisivanja sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2005. godine, prvi izveštaj o zaštiti životne sredine je podnet 2005. godine i Makedonija je dobila status kandidata.

Što se tiče usklađivanja zakona sa zahtevima EU, Makedonija je na tome počela da radi 1997. godine, a počela je i sa programom usklađivanja i nacionalnim programima u vezi sa zaštitom životne sredine povećavajući nacionalne kapacitete. Izlagač je konstatovao da Makedonija nije imala Ministarstvo za zaštitu životne sredine u 1997. godini.

Najskoriji programi PHARE-a i CARDS-a su obuhvatili projekte za usklađivanje postojećih i izradu novih zakona – zakon o zaštiti životne sredine, zakon o kvalitetu vazduha, zakon o prirodi, zakon o zaštiti od zagađenja i zakon o otpadu. Izlagač je konstatovao da je Makedonija ratifikovala brojne ugovore, posebno one za klimatske promene, i da je samim tim u saglasnosti sa evropskim standardima. Što se tiče „preduzimanja mera“, svaka zemlja bi trebalo da taj proces započne sopstvenim sredstvima a ne da čeka na njih; dodatna sredstva će se donirati nakon što se sa merama počne korišćenjem sopstvenih finansijskih sredstava. Hrvatska je dobar primer toga.

Spisak učesnika

**REGIONALNA PARLAMENTARNA
KONFERENCIJA O ZAŠTITI
ŽIVOTNE SREDINE**
19-20. OKTOBRA 2007 –
PRIŠTINA

SKUPŠTINA REPUBLIKE MAKEDONIJE

1. Katerina Dimevska
2. Marjan Dodovski
3. Hazbije Ibiši
4. Ajše Seljmani
5. Jasminka Perčinkova

NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE BUGARSKE

1. Evdokia Maneva
2. Petar Beron
3. Rumén Takorov
4. Stančo Todorov
5. Ognjan Georgiev

PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

1. Slavica Josipović
2. Sanda Redžić
3. Amra Muzur

HRVATSKI SABOR

1. Mirjana Brnadić
2. Nikola Sopčić
3. Ivan Vučić
4. Maja Filipović

SKUPŠTINA REPUBLIKE AL- BANIJE

1. Iljir Bano
2. Idriz Džomara

GOVORNICI:

1. **Marku Lamanen**,
zamenik šefa Misije OEBS-a na
Kosovu
2. **Ludevijk Vanust**,
Misija OEBS-a na Kosovu
3. **Bljerim Velja**,
Misija OEBS-a na Kosovu
4. **Piter Vanhut**,
Misija OEBS-a na Kosovu
5. **Frenklin DeVrieze**,
Misija OEBS-a na Kosovu
6. **Endrju Farmer**,
Institut za evropsku politiku
zaštite životne sredine
7. **Mariana Bolšakova**,
Ekonomska komisija Ujedinjenih
nacija za Evropu
8. **Dejvid Svali**,
Aktivnosti OEBS-a u oblasti
ekonomije i životne sredine
9. **Gerit Vonkeman**,
Univerzitet u Utrehtu
10. **Kerstin Teus**,
konsultant za politiku
11. **Merdžan Avdulji**,
zamenik ministra za sredinu i
prostorno planiranje
12. **Ljorik Hadžiu**,
Ministarstvo energetike i
rudarstva
13. **Iljir Morina**,
šef Kosovske agencija za zaštitu
životne sredine
14. **Jeton Butući**,
Kosovska agencija za integraciju
u EU
15. **Zećir Veseljaj**,
Regionalni centar za životnu
sredinu
16. **Ljuan Šlaku**,
Kosovska fondacija za otvoreno
društvo

UČESNICI IZ SKUPŠTINE KOSOVA:

1. **Sabri Hamiti**
2. **Rifat Krasnić**
3. **Ljulzim Zenelji**
4. **Jusuf Sutaj**
5. **Šaban Haljimi**
6. **Ćibrije Hodža**
7. **Fetah Beriša**
8. **Berat Ljuža**
9. **Afrim Arzuladžiu**
10. **Dželjalj Canziba**
11. **Sadudin Beriša**
12. **Seljvije Haljimi**
13. **Bajram Badivuku**

OSTALI UČESNICI:

1. **Muhamet Maljsiu**,
Ministarstvo sredine i prostornog
planiranja
2. **Muhamet Aljiu**,
Ministarstvo sredine i prostornog
planiranja
3. **Ismajlj Hetemaj**,
Ministarstvo sredine i prostornog
planiranja
4. **Skot Sinkler**,
Kancelarija Svetske banke na
Kosovu
5. **Edon Vrenezi**,
Kancelarija Svetske banke na
Kosovu
6. **Tuš Markaj**,
kosovski stručnjak za životnu
sredinu

ŽIVOTNA SREDINA KAO SREDSTVO ZA PROMOVISANJE DEMOKRATIJE I EKONOMSKOG RAZVOJA U DRUŠTVIMA U TRANZICIJI

Detaljni dnevni red
za učesnike Regionalne
parlamentarne konferencije
o zaštiti životne sredine

19 – 20. oktobar 2007,
Priština

Životna sredina kao sredstvo za promovisanje demokratije i ekonomskog razvoja u društvima u tranziciji

18 – 21. oktobra 2007. Priština

Prvi dan: Utorak, 18. oktobar 2007. god.

- 12:00 – 17:00** **Dolazak delegacija parlamenata i skupština jugoistočne Evrope**
Mesto sastanka: Recepcija hotela „Grand“ - prizemlje
- 18:00** **Prijem u Skupštini Kosova**
Kratki govori Sabrija Hamitija – zamenik predsednika Skupštine Kosova,
ambasador Marku Lamanen – zamenik šefa Misije OEBS-a na Kosovu
Mesto sastanka: Skupština Kosova
- 19:00** **Večera dobrodošlice čiji je domaćin Skupština Kosova**

Drugi dan: Petak, 19. oktobar 2007. god.

- 08:30** **Prijavljivanje učesnika**
Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat
- 09:00** **Dobrodošlica**
Sabri Hamiti – zamenik predsednika Skupštine Kosova, Ljulzim Zenelji –
zamenik predsedavajućeg skupštinskog Odbora za zaštitu životne sredine i
Marku Lamanen – zamenik šefa Misije OEBS-a na Kosovu
Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat
- 09:40** **Pauza za kafu**
Mesto sastanka: Hotel „Grand“ – 1. sprat
- 10:00** **Sesija o upravljanju životnom sredinom**
Moderator: Ljulzim Zenelji, Skupština Kosova
Glavni govornik: Endrju Farmer, Institut za evropsku politiku zaštite životne
sredine
Glavni govornik: Merdžan Avdulji, zamenik ministra za sredinu i prostorno
planiranje
Glavni govornik: Ludevik Vanust, Misija OEBS-a na Kosovu
Izlagač iz SK: Šaban Haljimi, Skupština Kosova
Izlagač iz regiona: Sanda Redžić, član Odbora za zaštitu životne sredine
Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine
Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat
- 12:30** **Ručak**
Mesto sastanka: Restoran hotela „Grand“ - prizemlje
- 14:00** **Sesija o principima Konvencije iz Arhusa – pristup informacijama,
donošenje odluka i pravosuđe, praksa iz Evrope i regiona**
Moderator: Fetah Beriša, Skupština Kosova
Glavni govornik: Mariana Bolšakova, Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za
Evropu
Glavni govornik: Dejvid Svali, aktivnosti OEBS-a u oblasti ekonomije
i životne sredine
Glavni govornik: Zećir Veseljaj, Regionalni centar za životnu sredinu

Izlagač iz SK: Jusuf Sutaj, Skupština Kosova
 Izlagač iz regiona: Idriz Džomara, član
 Odbora za trgovinu i zaštitu životne sredine Skupštine Albanije
 Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat

17:00 **Zaključne napomene**
 Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat

17:30 **Prijem kod lokalnih ekoloških NVO-a**
 Mesto sastanka: Hotel „Grand“ – 1. sprat

Treći dan: Subota, 20. oktobar 2007. god.

09:00 **Sesija o prekograničnoj saradnji po pitanjima životne sredine:
 Energetski sektor**
 Moderator: Piter Vanhut, Misija OEBS-a na Kosovu
 Glavni govornik: Ljorik Hadžiu, Ministarstvo energije i rudarstva
 Glavni govornik: Iljir Morina, šef Kosovske agencije za zaštitu životne sredine
 Glavni govornik: Ljuan Šlaku, Kosovska fondacija za otvoreno društvo
 Izlagač iz SK: Berat Ljuža, Skupština Kosova
 Izlagač iz regiona: Petar Beron, član Odbora za zaštitu životne sredine i vode
 Parlamenta Bugarske
 Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat

12:00 **Ručak**
 Mesto sastanka: Restoran u hotelu „Grand“ – prizemlje

14:00 **Pravni okvir EU o zaštiti životne sredine i najbolje prakse iz regiona**
 Moderator: Bljerim Velja, Misija OEBS-a na Kosovu
 Glavni govornik: Gerit Vonkeman, Univerzitet u Utrehtu
 Glavni govornik: Kerstin Teus, konsultant za politiku
 Glavni govornik: Mirjana Brnadić, član
 Odbora za prostorno planiranje i zaštitu životne sredine Hrvatskog sabora
 Glavni govornik: Jeton Butući, Kosovska agencija za integraciju u EU
 Izlagač iz SK: Sadudin Beriša, Skupština Kosova
 Izlagač iz regiona: Marjan Dodovski, član
 Odbora za transport, veze i ekologiju Skupštine Makedonije
 Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat

17:00 **Zatvaranje konferencije**
 Mesto sastanka: Konferencijska sala u hotelu „Grand“ – 1. sprat

17:30 **Koktel**
 Mesto sastanka: Hotel „Grand“ – 1. sprat

Četvrti dan: Nedelja, 21. oktobar 2007. god.

09:00 – 12:00 **Odlazak delegacija parlamenata iz jugoistočne Evrope**

Organizacija za bezbednost i
saradnju u Evropi radi za
stabilnost, prosperitet i demokratiju
u 56 država putem političkog dijaloga o
zajedničkim vrednostima i putem praktičnog
rada koji čini trajnu razliku

 Sektor za Skupštinu i
političke partije
Odeljenje
za podršku
Misija OEBS-a
na Kosovu